

J. Lepiarczyk

Przegląd piśmiennictwa polskiego z zakresu konserwatorstwa za okres od 1953 do 1956 r.

Ochrona Zabytków 10/4 (39), 288-290

1957

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Narodowe w Warszawie. Warszawa, 1951, str. 16, tabl. XVI. — We wstępie do katalogu Stanisław Lorentz daje parę uwag na temat odzyskanych obrazów.

Stanisław LORENTZ, Wystawa obrazów wywiezionych przez hitlerowców z Galerii Wilanowskiej, uratowanych przez Armię Radziecką i zwróconych Polsce. „Przegl. Art.” 1951, nr 2, str. 20—21, il. nlb. — Wstęp do katalogu wystawy. Krótkie określenie zawartości zbioru pokazanego na wystawie.

Odrodzenie w Polsce. Teksty i wybór ilustracji: Stanisław LORENTZ. Realizacja redakcyjno-wydawnicza Warszawski Tygodnik Ilustrowany „Stolica”. [Warszawa 1954], str. 191. — Album wystawy „Odrodzenie w Polsce” otwartej w Muzeum Narodowym w Warszawie w październiku 1953 roku.

Z. BOBROWSKI, Wystawa „Wiek Oświecenia w Polsce”. „Archit.” 1952, str. 174—188, il. nlb. — Informacje o architekturze okresu na marginesie wystawy warszawskiej.

Katalog wystawy retrospektywnej portretu polskiego w okresie od 1854—1954 r. otwartej w ciągu marca i kwietnia 1954 roku. W stuletni jubileusz Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie (druk uk. 1954), str. 19, tabl. nlb. — Katalog wystawionych prac artystów nieżyjących.

Katalog wystawy polskiego malarstwa rodzajowego wieku XIX i XX otwartej w stulecie Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie — MCMLIV, str. 26, tabl. nlb. — Katalog wymienia szereg dzieł dotąd nieznanymi lub nie oglądanych w Krakowie.

Janina ROSEN-PRZEWORSKA, Wystawa „Ubiory w dawnych wiekach jako wytwór sztuki i rękodziela” w Muzeum Narodowym w Krakowie „KHKM” II, nr 4, 1954, str. 799—803, il. 13—14. — Wystawa urządzona została przez J. Bojarską i M. Gutkowską-Rychlewską. Przedstawiono obiekty od XIV do XX w. Oprócz samych zabytków pokazano też źródła ikonograficzne.

Olga ŁASZCZYŃSKA, Wawel starożytny i wczesnośredniowieczny w świetle wykopalisk. Zabytkowe kafe wawelskie. Dawne widoki Wawelu. Wystawa w Państwowych Zbiorach Sztuki na Wawelu. „KHKM” II, nr 1/2, 1954, str. 276—282. Na wystawie pokazano część wawelskiej kolekcji kaffi. Odtworzono wygląd pieca wczesnorenesansowego z trzech kondygnacji, z gotycką koronką u wierzchołka. W kaffiach barokowych zauważa się wpływy holenderskie. Pierwsze widoki Wawelu zaczerpnięto z Kroniki H. Schedla, Kosmografii S. Münstera (1543) i płaskorzeźby z tryptyku kościelnego N. P. Marii w Krakowie.

Katalog wystawy obrazów Leona Wyczołkowskiego zorganizowanej w setną rocznicę urodzin artysty w gmachu Tow. Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie 1852—1952. Czerwiec—lipiec 1952, str. 47, tabl. 30. (Wstęp do katalogu napisał Tadeusz Dobrowolski, katalog wystawy opracowała Helena BLUMÓWNA). — Wstęp zawiera krótki życiorys malarza oraz charakterystykę jego twórczości.

Andrzej RYSZKIEWICZ, W związku z książką S. Kozakiewicza o wystawach warszawskich 1819—1845. „BHS” XV, nr 1, 1953, str. 79—88, il. 3. — Omówienie pracy Kozakiewicza, dodanie własnych uwag oraz zestawienie nagród wystawy 1841 r.

Eugeniusz SZWANKOWSKI, Pierwsze wystawy warszawskie. „Przegl. Art.” 1953, nr 2, str. 77, il. 1 nlb. — Omówienie opracowania Stefana Kozakiewicza: Warszawskie wystawy sztuk pięknych w latach 1819—1845 (Źródła do dziejów sztuki w Polsce, t. I).

MECENAT ARTYSTYCZNY

J. GARYCKA, Formy mecenatu artystycznego w okresie pozytywizmu. „Pozytywizm” cz. II, Instytut Badań Literackich (Studia Historyczno-literackie pod redakcją Jana Kotta, tom III), Wrocław 1951, str. 305—350. Wydawnictwo Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich. — Autorka bada różne typy mecenatu artystycznego w okresie odpowiadającym pozytywizmowi i dochodzi do wniosku, że dla epoki tej najbardziej charakterystyczna jest forma mecenatu mieszczańsko-inteligenckiego.

Maria ROGOYSKA, Z dziejów mecenatu artystycznego w Polsce w latach 1918—1930. „Mat. do stud.” V, nr 3—4, 1954, str. 128—200. — Zawiera rozdziały: 1. Mecenat państwowy; 2. Warszawa jako środowisko artystyczne w latach 1918—1930; 3. Ruch wystawowy w Warszawie w latach 1918—1930; 4. Geneza instytutu propagandy sztuki.

A. M. Olszewski

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA POLSKIEGO Z ZAKRESU KONSERWATORSTWA ZA OKRES OD 1953 DO 1956 R.

Niniejszy przegląd ma charakter bibliografii rozumowanej i jest kontynuacją poprzednich „Przeглядów” z zasadniczą zmianą polegającą na wprowadzeniu układu działowego (analogicznie do przeglądu piśmiennictwa polskiego z zakresu historii sztuki). W obrębie tegoż zastosowano układ topograficzny i alfabetyczny. Zasadniczo podano tylko materiał naukowy tak książkowy jak i czasopiśmienny (łącznie z „Ochroną Zabytków”). Uwzględniono nadto najważniejsze głosy dyskusyjne i polemiczne w sprawie zabezpieczenia i ratowania zabytków oraz opieki społecznej¹.

BIBLIOGRAFIA

J. LEPIARCZYK, Przegląd literatury polskiej z zakresu konserwatorstwa za rok 1952. „OZ” r. VI, 1953, nr 2—3 (21—22), str. 179—180.

¹ Wykaz zastosowanych skrótów:
Archit. — Architektura
BHS — Biuletyn Historii Sztuki
Mat. do Stud. — Materiały do studiów i dyskusji z zakresu teorii i historii sztuki, krytyki artystycznej oraz badań nad sztuką.
OZ — Ochrona Zabytków
Przegl. Art. — Przegląd Artystyczny
Przegl. Zach. — Przegląd Zachodni.

A. RUSIŃSKA-KURZĄTKOWSKA. Ważniejsze artykuły i notatki z zakresu opieki i konserwacji zabytków województwa lubelskiego z lat 1944—1954 w wydawnictwach lubelskich. „OZ” r. VII, 1954, nr. 4, str. 291—292 i r. VIII, 1955, nr 1, str. 71—72.

ZAGADNIENIA OGÓLNE

JAN BOROWSKI, Ochrona Zabytków. Poznań—Gdańsk 1954, str. 61. Skrypt. Treść: 1. wiadomości ogólne, 2. zabezpieczenie zabytków architektonicznych, 3. restauracja zabytków architektonicznych, 4. rekonstrukcja zabytków architektonicznych, 5. adaptacja budynków zabytkowych, 6. zabezpieczenie rzeźby i malarstwa zabytkowego.

Józef E. DUŹKIEWICZ, Naukowy dorobek konserwatorstwa w okresie dziesięciolecia. „Mat. do stud.” r. VI, 1955, nr. 3—4 (23—24), str. 492—513. Autor analizuje dorobek konserwatorstwa polskiego (z podkreśleniem zarówno dodatnich jak i ujemnych stron, zwłaszcza przerosła rekonstrukcja), zagadnienia teoretyczne konserwacji (podkreślając braki i słabość też konserwatorskich), tezy programowe dziesięciolecia (podkreślając zatarcie granicy pomiędzy zabytkiem a kopia) oraz stawia wnioski (klasyfikacja, podniesienie poziomu projektodawstwa i wykonawstwa, nowe ustawodawstwo, służba oświatowa, powołanie instytutu badawczego, dyskusje, kadry).

W. KAWALEC, O większe zainteresowanie się zabytkami przemysłu w Kielecczyźnie „OZ” r. VI, 1953, nr 4 (23), str. 246—248, il.

Maciej KILARSKI, O właściwą fakturę muru zabytków. „OZ” r. VIII, 1955 nr 1 (28), str. 23—33, il. — Omawia 1. dekorację malarską z XIII w. wnętrza kościoła pocysterskiego i w klasztorze w Rudach W. (Raciborskich), usuniętą w trakcie odbudowy i rekonstrukcji po roku 1947 i 2. odnowienie wnętrza rotundy św. Prokopa w Strzelnie (falszywe akcentowanie spoin).

Rudolf KOZŁOWSKI, Mikrostereografia. „OZ” r. IX, 1956, nr 4 (35) str. 248—256, il. — Nowa metoda zjęcia rentgenowskiego opracowana przez autora, polegająca na bardzo przesadnym kątowym odrzutowaniu przestrzennym o charakterze stereograficznym, powodująca mikroskopowe zwiększenie wyłącznie trzeciego wymiaru tj. grubości tworzywa malarskiego, zastosowana po raz pierwszy do badań obrazu Leonarda da Vinci „Dama z Łasicą”.

Michał KRASOCKI, Dziesięć lat pracy konserwatorskiej w liczbach. „OZ” r. VIII, 1955, nr 2 (29), str. 73—76. — Autor zestawia nakłady na ochronę zabytków ze środków służby konserwatorskiej.

Józef LEPIARCZYK, Konserwacja zabytków architektury. Kraków 1954, str. 60, il. — Skrypt z wykładów autora na Uniwersytecie Jagiellońskim obejmujący: 1. wiadomości ogólne, 2. zarys historyczny konserwatorstwa, 3. omówienie istoty i form opieki nad zabytkami, 4. omówienie zasad konserwacji zabytków, 5. przedstawienie zabiegów technicznych, nadto bibliografia przedmiotu.

rec.: es, Zprawy pamatkowe pece, r. XV, 7955, nr 1, str. 39.

Bohdan MARCONI, Zwalczanie owadów — szkodników drewna za pomocą promieni Rentgena, ultra-krótkich fal radiowych i ultradźwiękowych. „OZ” r. VI, 1953, nr 4 (23), str. 218—223, il. — Tematem artykułu jest dezynsekcja czyli tępienie żywych owadów. Autor podkreśla, że z omawianych trzech metod jedynie zastosowanie biologicznego działania promieni Rentgena jest w pełni skuteczne a zarazem nieszkodliwe dla dzieł sztuki.

Rudolf MOLISZ, Elektrokinetyczne metody konserwacji zabytków. „OZ” r. IX, 1956, nr 3 (34), str. 133—150, il. — Omówienie metody prof. R. Cebertowicza na przykładach prac zabezpieczających przy kościele św. Anny w Warszawie, katedrze poznańskiej, zamku kórnickim, kościele romańskim w Gieczu i in. Opracowano na podstawie materiałów Zakładu Zjawisk Elektrokinetycznych w Gruncie, Instytutu Wydawnictwa Wodnego PAN w Gdańsku.

Stanisław NAHLIK, Z zagadnień międzynarodowej ochrony zabytków: „OZ” r. VIII, 1955, nr 1 (28), str. 1—9. — Omawia na tle historycznym „Konwencję o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego”, podpisaną w Hadze 4. V. 1954 przez przedstawicieli 37 państw.

Stanisław NAHLIK, Międzynarodowa konwencja o ochronie dóbr kulturalnych weszła w życie. „OZ” r. IX, 1956, nr 4 (35), str. 261—263.

Jerzy REMER, Jan Matejko — znawca i opiekun historii i sztuki. „OZ” r. VII, 1954, nr 1 (24), str. 4—16, il. — Omówienie źródeł warsztatu historycznego malarstwa Matejki i jego zasług dla ochrony dawnej sztuki Krakowa.

Jerzy REMER, Społeczne i naukowe podstawy opieki nad zabytkami i konserwatorstwa polskiego. „OZ” r. IX, 1956, nr 1—2 (32—33) str. 1—2. O roli współczesnego konserwatorstwa w Polsce.

K. SASKI, Usuwanie śladów zniszczeń wojennych z miast i osiedli a ochrona zabytków. „OZ” r. IX, 1956, nr 1—2 (32—33), str. 117—119. — Omawia uchwałę nr 666 Prezydium Rządu z punktu widzenia ochrony zabytków, podkreślając zorganizowanie inspekcji rozbiórek i opracowania planu porządkowania.

Bolesław SZMIDT, O twórczości Adolfa Szyszko-Bohusza. „Archit.” 1954 nr 11 (85), str. 265—273, il. — M. in. o projektach i pracach konserwatorskich.

Władysław ŚLESIŃSKI, Starożytność małopolskie w latach 1800—1863. „Sztuka i Krytyka” (dawn. „Mat. do stud.”) r. VII, 1956, nr 1—2 (25—26) str. 255—284. — M. in. omawia w zarysie historycznym rozwój opieki nad zabytkami sztuki w Krakowie o ówczesnej Galicji, wyróżniając dwa „style” konserwatorskie: klasycystyczny i romantyczny.

Zygmunt ŚWIECHOWSKI, Wkład historii sztuk¹ do zagadnień konserwacji zabytków. „OZ” r. VI, 1953, nr 4 (23), str. 181—191, il. — Omawia formy zorganizowanej podbudowy zagadnień konserwa-

torskich przez historię sztuki (na przykładach polskich).

Władysław TERLECKI, Pracownie budowlano-konserwatorskie w Pracowniach Konserwacji Zabytków. „OZ” r. VIII, 1955, nr 4 (31), str. 217—236, il. — Omawia pierwszy rok pracy działu budowlano-konserwatorskiego (1955).

Władysław TERLECKI, Rok pracy działu robót budowlano-konserwatorskich Pracowni Konserwacji Zabytków. „OZ” r. IX, 1956, nr 3 (34), str. 151—157, il. — Omówienie prac w pałacu wilanowskim, Łazienkowskim, Krasiniskich, Branickich w Białymstoku i innych oraz wnioski z uzyskanych doświadczeń.

Jan ZACHWATOWICZ, La protection des monuments historiques en Pologne. Varsovie 1956, str. 70, 1 nrb., tabl. 27. — Toż w jęz. angl., niem., hiszp., ros.

Tadeusz ZUROWSKI, Doświadczenia nad elektrokinetyczną konserwacją drewna. „OZ” r. VI, 1953, nr 4 (23), str. 224—227, il. — O metodzie prof. R. Cebertowicza.
d. c. n.

J. Lepiarczyk

WYDAWNICTWA „TYGODNIA OCHRONY ZABYTEKÓW”

We wrześniu 1957 r. obchodzony był w całym kraju „Tydzień Ochrony Zabytków”. Nazwa „Tydzień” nie była właściwie określeniem ścisłym, gdyż impreza ta trwała w tym roku dwa tygodnie, od 15 do 29 września.

Podobnie jak w „Tygodniu” z roku ubiegłego¹ chodziło o poinformowanie społeczeństwa o dotychczasowych osiągnięciach w dziedzinie ochrony zabytków w Polsce, jak i o trudnościach z tą pracą związanych. Głównym jednak celem imprezy było zainteresowanie społeczeństwa i władz terenowych problemem ratowania zabytków i przez to wciągnięcie ich do współpracy w tej akcji. Upowszechnienie zagadnień opieki nad zabytkami jest sprawą niebywalej wagi. Akcja ratowania ginących świadectw kultury polskiej ma wtedy tylko widoki powodzenia, jeśli będzie prowadzona ze zrozumieniem i poparciem całego społeczeństwa. Dlatego też impreza „Tygodnia Ochrony Zabytków” została poparta przez centralne władze PRL. Akcję propagandową obok służby konserwatorskiej prowadziły muzea oraz P. T. T. K. Na program „Tygodnia” złożyły się wystawy, odczyty i konkursy. Tematyka ochrony zabytków znalazła swe odbicie w prasie, radio i filmach Polskiej Kroniki Filmowej. Ważnym czynnikiem w akcji upowszechnienia idei opieki nad zabytkami były propagandowe wydawnictwa konserwatorskie i muzealne, wydane w związku z „Tygodniem”, w postaci broszurek, afiszy, prospektów, składek i ulotek. Tymi właśnie wydawnictwami zajmuje się niniejsze omówienie.

Na czoło omawianych wydawnictw wysuwają się dwie broszury wydane przez konserwatorów województwa krakowskiego i miasta Gdańska.

Jednodniówka² poświęcona zagadnieniom ochrony zabytków woj. krakowskiego zawiera dużo interesującego materiału. Wstęp konserwatora wojewódzkiego Hanny Pieńkowskiej charakteryzuje stan zachowania zabytków na terenie województwa, omawia osiągnięcia w dziedzinie ochrony zabytków w minionym dwunastolecu, trudności związane z pracą konserwatorską oraz postulaty wysuwane na przyszłość. Krótki artykuł Józefa Dutkiewicza porusza jedno z palących a „nierozwiązanych dotąd problemów konserwatorskich ratowania od zagłady urbanistycznego i architektonicznego miasta Tarnowa”. Autor omówiwszy pokrótce historię miasta i stan zagrożenia jego zabytków, wysuwa konkretne postulaty, jak należy przystąpić do akcji ratowniczej. Z zagadnieniem Tarnowa związany jest również krótki artykuł Marii Dayczak, który omawia historię jednej z kamienic w rynku tarnowskim, gdzie ostatnio przeprowadzano prace konserwatorskie.

Resztę numeru wypełnia kronika, w której omówiono w krótkich notatkach ciekawsze prace konserwatorskie oraz odkrycia dokonane na terenie woj. krakowskiego w okresie kilku ostatnich lat.

Ta interesująca broszura ilustrowana kilkunastu doskonałymi zdjęciami (które niestety w reprodukcji wyszły słabo) nasuwa dwie refleksje ogólniejszej natury. Po pierwsze wydaje się, że mechaniczne wyodrębnianie terenu województwa i oddzielanie go od samego Krakowa jest sztucznie i niewątpliwie razi czytelnika. Kraków jest tak zrośnięty z terenem, iż należałoby wysunąć postulat, aby na przyszłość podobne wydawnictwa ukazywały się jako wynik współpracy konserwatora wojewódzkiego z miejskim.

Druga sprawa to zagadnienie, które wiąże się ze wszystkimi wydawnictwami popularnymi. Słusznie uważa się, iż często łatwiej pracować jakiegoś zagadnienie w formie rozprawy naukowej, niż napisać na ten temat dobrą pracę popularną. H. Pieńkowska pisze we wstępie: „pragniemy zainteresować naszych przyjaciół — opiekunów społecznych PTTK — materiałami i problemami nie wszystkim dostępnymi, jak również pozyskać nowych miłośników i obrońców wartości kultury polskiej”. Jednym słowem broszura jest przeznaczona przede wszystkim dla odbiorcy o wykształceniu najwyżej średnim. Po cóż więc występują tam zwroty w rodzaju „twórcza myśl przestrzenna” (str. 3), „cechy kulturalno formalne” (str. 3), „zróznicowana treść przestrzenno-architektoniczna” (str. 5), czy „przekroczenie normatywów powierzchniowych” (str. 10)? Po co pisać o akcentach plastycznych (str. 15) czy o oryginalnym ujęciu ikonograficznym (str. 17)? Czy nie można napisać prościej i jaśniej?

¹ Por. A. Gruszecki, Ratujemy zabytki, „Ochr. Zab.”, 1957, nr 1, str. 4.

² Wiadomości konserwatorskie, Wydawnictwo Wydziału Kultury Prezydium WRN, Redakcja Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie. Kraków 1957.